

Krāsainās strūklakas - no senatnes līdz mūsdienām

09.08.2013 Andris Tilja

Šogad XXV Vispārējos latviešu dziesmu un XV Deju svētkos Viesturdārzā jeb Dziesmu svētku parkā jaukai noskaņai iemirdzējās strūklakas. Tās Rīgā uzplaukst kā puķes un zied no maija līdz oktobra vidum. Vienas "dejo", otras met krāsu lokus, trešās – vienkārši guldz, aicinot pierimt ikdienas steigā un relaksēties. Šoreiz par brīnišķīgajiem ūdensziediem ne vien Latvijā, bet arī citur pasaulē.

Līdzīgi kā uguns liesmas arī ūdens šalkoņa piesaista skatienu, liek aizdomāties par laika plūsmu, par mūža veikumu. Strūklakām ir gan praktiska, gan filozofiska nozīme – tās grezno, atveldzē ne vien pilsētvidi, bet arī cilvēka dvēseli. To vēsture sākas jau Senajā Romā. Sākotnēji strūklakām bija funkcionāla nozīme – ar akveduktu (ūdens pienāk ar paštecī, izmantojot spiediena augstuma starpību ieteces un apgādājamā punktā) palīdzību tās nodrošināja iedzīvotājiem dzeramo ūdeni un ūdeni peldvietām un mazgāšanai. Vēlāk tās ieguva arī estētisku nozīmi – greznoja dārzus, parkus. Romiešu strūklakas bija dekorētas ar bronzas vai akmens maskām, kurās attēloti dzīvnieki vai mītiskie tēli. Viduslaikos mauru un musulmaņu dārza dizaineri izmantoja strūklakas, lai izveidotu miniatūras versijas dārzu paradīzei. Francijas karalis Luijs XIV strūklakas izmantoja Versaļas dārzu greznošanai un ar tām akcentēja savu varenību.

Līdz 19. gadsimta beigām vairākumam strūklaku vajadzēja dabisko ūdens āderi – avotus, kas atradās augstāk par strūklaku, pēcāk ūdens ieguvei sāka izmantot mehāniskos sūkņus.

Apbrīnojams inženieru darbs ieguldīts Sanktpēterburgas strūklakās, sākotnēji tās ūdeni saņēma no apvienoto purvu kanāliem, tikai vēlāk to darbībai izmantoja sūkņus.

Rīgas centrā vien acis priecē vairākas izteismīgas strūklakas, piemēram, divas strūklakas Esplanādē, divas peldošās strūklakas pilsētas kanālā, kā arī Bastejkalna strūklaku kaskāde, kas pilsētās balsij pievieno kalnu upīšu burbuļošanas skaņas.

Senās – īpaši sargājamas

No mūsdienu Rīgas strūklakām senāka vēsture ir "Gadalaikiem" Vērmanes dārzā. Bronzētā cinka lējumā Berlīnē izgatavoto strūklaku (autori Buholcs un Hāns) atklāja 1869. gadā. Strūklakas pamatnē novietotas četru gadalaiku skulptūras, bet vāzes kausā divi kaili bērņeļi draiskojas ar jūras dieva Neptūna trijzari. Strūklaka nostāvēja līdz 1972. gadam, kad tēlniece Mirdza Lukaža izgatavoja kopiju bronzas lējumā, to 1978. gadā uzstādīja no jauna. Otra vecākā strūklaka – "Nimfa" – Latvijas Nacionālās operas skvērā, atklāta 1887. gadā. Tās autors – tēlnieks Augusts Folcs. Strūklakas centrālā figūra ir nimfa, kas virs galvas tur milzu gliemežvāku, un tai pie kājām bērņi rotaļājas ar delfīniem. Cinka lējums. 1986. gadā to nomainīja tēlnieces Mirdzas Lukažas un M. Lukaža un G. Stepanova veidotā kopija bronžā (oriģināls atrodas Rundāles pils muzejā). Trešā – Ziedoņdārza strūklaka, būvēta 1939. gadā, tās autori – arhitekts V. Zaķis un tēlnieks M. Lange. Ar pārtraukumiem strūklaka darbojusies līdz 80. gadu beigām. 2008. gadā par pašvaldības līdzekļiem un ar uzņēmēju SIA "Domm" atbalstu strūklaku remontēja – atjaunoja tās baseinu, vāzi, hidrauliku un elektrības padevi, kā arī uzstādīja četras jaunas akmens vardītes, kas ir vēsturiskie strūklakas elementi.

– Šo strūklaku ļoti iecienījuši gan pieaugušie, gan bērņi, kam tik tās baseinā bradāt. Taču tā sagādā arī raizes. Pērn tai nodarīts pāri četras, šogad – divas reizes. Šovasar no vandaļiem cietušas arī Operas skvēra un Esplanādes strūklakas. Iedzīvotājiem nav aizliegts karstā laikā atvēsināties strūklakās, taču vajadzētu būt saprotošiem. Ja pamērcētas kājas, nekāds kaitējums strūklakai nebūs. Taču tās nav domātas, lai peldinātu suņus, jo ūdeni

palikušais apmatojums var radīt sprauslu aizsērējumu. Skumji, ja daži to neapzinās un nodara kaitējumu. Par vandalismu policija sastāda aktus un meklē vainīgos, – teic Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta galvenais speciālists strūklaku aprūpē, inženieris Māris Dūdiņš.

Ar Māri sēžam Kronvalda parkā pie Kongresu nama strūklakas un skatāmies, cik rūpīgi strādnieki to attīra no kārtējā aizsērējuma. – Šī ir vienīgā strūklaka Rīgā, ko vada ar datoru – strūklku augstumu, intensitāti un apgaismojuma maiņu regulē ar īpašu programmu. Sezonā programmu mainām vienu divas reizes. Ūdens cirkulāciju nodrošina seši sūkņi.

Strūklakā – 120 ūdens strūklas ar diametru 10 mm. Centrālās strūklas diametrs – 75 mm (maksimālais augstums 5 m), ir 124 zemūdens apgaismojuma prožektorī ar trīs krāsu spuldzēm katrā, kas spēj radīt septiņus atsevišķus krāsu toņus.

Ne tikai pašvaldības pārziņā

Grūti uzskaitīt visas strūklakas, kas ir privātpersonu, dažādu iestāžu uzraudzībā. Arī daudzas no tām pelna sabiedrības uzmanību. Piemēram, Rīgas Rātsnama strūklaka "Dzirnakmeņi" (dizaina autors – Gunārs Platpīrs) un strūklaka "Laika upe" (dizaina autors – Āris Smildzers), ko izveidoja 2003. gadā. Abām hidrotehnisko risinājumu veica uzņēmums "Akvedukts".

Berga bazāra aprūpē ir strūklaka, ko radījis mākslinieks Ilmārs Blumbergs. To atklāja 2005. gadā. Strūklakas skulptūra simbolizē... jebko, kas tās vērotājam ienāk prātā. Pagājušā gadsimta 30. gados Berga bazārā esot bijis benzīna pumpis, kas arī kalpojis par pamatu idejai radīt strūklaku pumpja formā. Arhitektes Z. Gailēs un mākslinieka I. Blumberga ieceres īstenoja tēlnieks K. Alainis.

Biznesa augstskolas "Turība" renovētajā baseinā 2008. gada augustā iedarbināja strūklaku, kuras kompozīciju veido deviņpadsmit atsevišķas ūdens strūklas ar putu efektu. Centrālā strūkla sasniedz 3,5 m augstumu, pārējās darbojas 1,0 līdz 1,75 metru augstumā.

Strūklakas var būt arī pārvietojamas, piemēram, tās, ko izveido šoviem – koncertuzvedumiem. Šajā jomā veiksmīgi darbojas SIA "Alfa SLS" – šovasar tā rīko lielāko muzikālo strūklaku šovu Baltijā, kas veidots kā koncertuzvedums, kur uz vienas skatuves debesis traucošās strūklaku šaltis sadejo ar dziedātājiem un dejotājiem.

Prestižs simbols

Strūklaku projektēšanā un piegādē specializējušies vairāki privātie uzņēmumi, kā, piemēram, SIA "Akvedukts", SIA "Teklat", SIA "Platpīrs". SIA "Teklat" īstenojusi daudzus projektus, tostarp gaismas dinamisku strūklaku Jūrmalā, kas atrodas pretim Dzintaru koncertzālei, strūklakas izklaides kompleksā "Royal Casino SPA & Hotel Resort" Rīgā, strūklaku biroju kompleksā Astanā Kazahstānā, kā arī strūklakas iestādēs, dažādos SPA salonos, birojos un privātmājās. Vispieredzējušākais šajā jomā ir SIA "Akvedukts" – strādā jau kopš 1994. gada. Tā valdes loceklis, profesionāls strūklaku iekārtu inženieris konsultants, Mg.Sc. ing. Gints Jaudzems stāsta:

– Meistarus strūklaku projektēšanai, uzstādīšanai Latvijā negatavo, viņi kļūst par speciālistiem, patriotiem savām interesēm un hobijiem. Labi jāpārzina hidraulika. Vieni piedāvā klientiem to, ko grib pasūtītājs, otri – pārsteigumu gan sev, gan klientam. Tā ir īsta jaunrade!

Vienkārša sabiedriska strūklaka vidēji maksā ap 30 tūkstošiem, sarežģītāka – jau ap 75 tūkstošiem latu. Strūklaka ir labklājības un prestiža simbols, taču, ja tā nedarbojas, tad tā īpašniekam ir gluži vai apkaunojums.

Gints Jaudzems teic, ka šis gads strūklaku izveidē ir ražīgs – Limbažu novada pašvaldības administratīvās ēkas laukumā sākusi darboties strūklaka, arī Rēzeknē, Ventspilī. Top strūklaka Kuldīgā un arī Liepājā, ko paredzēts uzstādīt J. Čakstes laukumā.

Strūklakas Latvijas pilsētās

Latvijā vismodernākā (vada ar datoru), Baltijā vienīgā matricas veida strūklaka šogad izveidota Ventspilī Piedzīvojumu parkā. Strūklaku zonā uzstādītas 36 izgaismotas strūklku sprauslas, no tām 10 – lamināras, kas nozīmē, ka apmeklētāji, piespiežot ar pēdu sensora podziņu, var mainīt strūklas darbības režīmu. Strūklaku projektējusi firma "Akvedukts", būvniecību un montāžu nodrošinājuši uzņēmumi "Ostas celtnieks" un "Venttermo".

Ventspilī darbojas arī strūklaka "Sauls laiviņas" Jaunpilsētas laukumā, no dzirnakmeņiem veidota strūklaka Dzirnavu laukumā, strūklaka "Lāses" pie Ventspils Augstskolas, strūklaka "Kuģu vērotājs" Ostas ielas promenādē, strūklaka "Kāpu priede" Pārventas centrā un divas peldošās strūklakas – Vidumupītē pie Lielā prospekta un Reņķa dārza dīķī.

*

2008. gadā Saldus pilsētas Līgo skvērā atklāja novadnieka tēlnieka Kārļa Īles veidoto strūklaku "Medus piliens". Tā veidota kā divas horizontālas medus kāres, ko savieno liels medus piliens. Augšējās kāres simbolizē debesis, apakšējās – zemi, un lielais medus piliens no debesu kārēm iepil tieši Kurzemē. Kā papildu elements strūklaku rotā smalkas ūdens strūklas, kuru daudzums izvēlēts atbilstoši medus kāres maģiskajam skaitlim 6 – sešas strūklas tek uz augšu, 36 strūklas plūst uz leju.

*

2009. gadā Jūrmalā pie Dzintaru koncertzāles atklāja gliemežvāka formas strūklaku. Laukumā izvietotas sešas "pērles" – dažāda diametra gredzenos izkārtotas strūklku grupas, kuru centros jautri lēkā ar plūsmas slēdzi kontrolēta lielāka diametra strūkla. Visu strūklku saimi kontrolē un vada ar sešiem sūkņiem un speciāli izstrādātu vadības programmu.

*

2009. gadā Cēsis Rožu laukumā atklāja strūklaku, kāda Latvijā līdz šim nav bijusi – sauso strūklaku. Šādai strūklakai nav redzams

atklāts ūdens rezervuārs, jo strūklas izplūst no zemes apakšas un arī prom aizplūst, saplūstot zem zemes izvietotā drenāžas sistēmā. Cēsu Rožu laukuma strūklaka veidota ar vienu centrālo strūklku un divpadsmit stara formas līnijām, katrā pa trīs dažāda augstuma strūklām.

*

2010. gadā Krāslavā atklāja strūklaku – pilsētas simbola atveidā – burinieku ar airiem (mākslinieks Gunārs Platpīrs). Strūklaku veido ūdens strūklas šķeltu vijņu formā, ūdens plūsma no airiem un kuģa sāniem, piecas kuplas ūdens strūklas no zemes.

*

2011. gadā Kuldīgā iedarbināja peldošo strūklaku "Mākonis". Uz plosta izvietots strūklaku sūknis ar jaudu 5,5 kW, 48 strūklaku sprauslas un 12 prožektoru. Kopējais iekārtas svars – aptuveni 380 kg. Strūklakā cirkulējošais ūdens daudzums – 1000 l/min, rada 2,5 m augstu miglas mākonis piecu metru diametrā.

*

2011. gadā Rundāles pils parkā atklāja pils dārza strūklaku. Pils ansamblī to ieprojektēja jau 18. gs., taču tehnisko risinājumu atrada tikai mūsdienās.

*

Balvos priecē "Plaukstošā ūdensroze" – strūklaka, ko veidojis mākslinieks Ivars Vecāns. Tehnoloģiskais risinājums idejas īstenošanai un strūklakas projekts izstrādāts kompānijā "Akvedukts".

Populārākās strūklakas pasaulē

Parīzē – Versaļas dārza strūklakas.

*

Pēterhofa – strūklaku pilsēta (173 strūklakas, 4 kaskādes) atrodas 29 km no Sanktpēterburgas Somu liča dienvidu krastā.

*

Sanktpēterburgas lielākā (70 x 70 m) peldošā multimediju strūklaka pasaulē.

*

Seula (Dienvidkoreja), Bonpo tilta strūklakas – no 1140 metrus garās strūklakas sprauslām šova laikā izšaujas 190 tonnas ūdens minūtē.

*

Barselona pārsteidz ar dziedošo strūklaku izrādēm Spānijas laukumā. Sekojot melodijas taktij un gaismai, ūdens strūklas izlokās un dejo virs laukuma, iegūstot melodisku skanējumu un pārvēršoties par brīnišķīgu gaismas simfoniju. Šīs strūklakas izveidoja 1929. gadā vispasaules izstādes atklāšanai, un tās darbojas joprojām.

*

Varšava – Multimediju strūklaka.

*

Prāgas muzikālās strūklakas.

No Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta pārziņā esošajām divpadsmit strūklakām nedarbojas trīs – Viesturdārzā, Kronvalda parkā "Sumpurnis, bārenīte un mātesmeita" un skulptūra "Lutausis" Grīziņkalnā, jo tām nepieciešams remonts un arī restaurācija.

Pēc uzbūves strūklakas iedala:

- statiskās strūklakas – klasiskās strūklakas ar vienmērīgu strūklku tecējumu un nemainīgu apgaismojumu;
- dinamiskās strūklakas – strūklku augstums un jauda šādās strūklakās mainās saskaņā ar īpaši veidotu programmu, strūklakas var "dejo", tās var būt arī izgaismotas – dažādu krāsu prožektoru iedegas un nodziest;
- muzikālas gaismas strūklakas – viens no vissarežģītākajiem strūklaku veidiem. Ūdens strūklku un gaismu kustības ieprogrammētas vienotā ritmā ar konkrētu muzikālo kompozīciju;
- multimediju strūklakas – papildus gaismai, krāsai darbojas videoprojeksija, lāzeri utt.

Pēc ārējā izskata strūklakas iedala:

- kaskādes strūklakas – ūdens plūsmas, kas visbiežāk atkārtoti dabisku ūdens kustību pa akmens pakāpieniem (retāk šādi pakāpieni veidoti no stikla vai tērauda);
- ūdenskritumi – strūklakas, kurās ūdens krīt lejā kā viendabīga vertikāla ūdens plūsma;
- diegu strūklakas – veidotas no vertikāli novietotiem diegiem, pa kuriem uz strūklakas baseinu straumītēm vienmērīgi tek ūdens;
- ūdens sienas – multifunkcionālas dekoratīvās strūklakas, kur ūdens tek lejā pa vertikāli novietotu plakni, pati ūdensnesošā plakne var būt izgatavota no ļoti dažādiem materiāliem, sākot no stikla līdz pat zeltītām plāksnēm;
- burbulpaneļi – šādas strūklakas pēc savas būtības ir caurspīdīgi rezervuāri, piepildīti ar destilētu ūdeni, kur virzienā no lejas uz augšu nepārtraukti kustas gaisa burbuliņu virknes;
- parka strūklakas – lielākoties tie ir klasiskās formas akmens baseini ar vairākām ūdens strūklām;
- skulpturālās strūklakas – ar skulptūru vai to grupu;

- sausās strūklakas – konstrukcijas, kam nav redzama baseina.

11 foto

10.08.2013

Ūdensziedi, kas veldzē

Autors: LA.lv Atslēgvārdi: gaismas, Latvija, pasaule, strūklakas

Apraksts: Bonpo tilta Seulā (Dienvidkoreja) strūklaku krāsu lietus. No 1140 metrus garās strūklakas